אלא אמר רבא מברך ואח"כ בוצע נהרדעי עבדי כר' חייא ורבנן עבדי כרבא אמר רבינא אמרה לי אם אבוך עביד כר' חייא דאמר ר' חייא צריך שתכלה ברכה עם הפת ורבנן עבדי כרבא והלכתא [א]כרבא דאמר מברך ואח"כ בוצע: איתמר הביאו לפניהם פתיתין ושלמין אמר רב הונא מברך על הפתיתין ופוטר את השלמין ור' יוחנן אמר [ב]שלמה מצוה מן המובחר אבל פרוסה של חטין ושלמה מן השעורין דברי הכל מברך על הפרוסה של חטין ופוטר את השלמה של שעורין א"ר ירמיה בר אבא כתנאי (א)[ג]תורמין בצל קטן שלם אבל לא חצי בצל גדול ר' יהודה אומר לא כי אלא חצי בצל גדול מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר חשוב עדיף ומר סבר שלם עדיף היכא דאיכא כהן כולי עלמא לא פליגי דחשוב עדיף כי פליגי דליכא כהן [ד]דתנן [ה]כל מקום שיש כהן תורם מן היפה וכל מקום שאין כהן תורם מן המתקיים ר' יהודה אומר אין תורם אלא מן היפה אמר רב נחמן בר יצחק [ו]וירא שמים יוצא ידי שניהן ומנו מר בריה דרבינא דמר בריה דרבינא [ז]מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק מניח הפרוסה בתוך השלמה ובוצע ומברך אמר ליה מה שמך א"ל [ח]שלמן א"ל שלום אתה ושלמה משנתך ששמת שלום בין התלמידים אמר רב פפא הכל מודים [ט]בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע מאי טעמא [1]לחם עוני כתיב א"ר [ד]אבא [י]ובשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות מ"ט [2]לחם משנה כתיב א"ר אשי חזינא ליה לרב כהנא [ה]דנקיט תרתי ובצע חדא ר' זירא [ו]הוה בצע אכולא שירותא א"ל רבינא לרב אשי [ז]והא קא מתחזי כרעבתנותא אמר [ליה] כיון דכל יומא לא קעביד הכי והאידנא קא עביד לא מתחזי כרעבתנותא [ח]רב אמי ורב אסי כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא מברכין עליה המוציא לחם מן הארץ אמרי הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי

אמר

אלא אמר רבא מברך ואח"כ בוצע. (א) וגומר כל הברכה ואח"כ מפריס הפרוסה דכליא ברכה אפת שלם: **פתיתין ושלמין אמר רב הונא.** אם רצה מברך על הפתיתין ואם הפתיתין גדולים מן השלמין צריך לברך עליהן: **כתנאי.** הא דאמרת פרוסה של חטין ושלמה של שעורין כו' תנאי היא: **אבל לא חצי בצל גדול.** ואע"פ שיש בו יותר מקטן שלם: **במקום שיש כהן.** ונותנו לו מיד: **במקום שאין כהן.** צריך לישראל שיצניענו עד שימצא כהן ליתנו לו וחצי בצל אין מתקיים: **יוצא ידי שניהן.** ידי מחלוקת של רב הונא ורבי יוחנן: **מניח פרוסה תחת השלמה.** ונמצאו שתיהן בידו ובוצע או משתיהן או מן השלמה: **לחם עוני כתיב.** ודרכו של עני בפרוסה לפיכך צריך שיראה כבוצע מן הפרוסה: **אכולה שירותא.** פרוסה גדולה שהיה די לו לכל הסעודה בשבת: **ריפתא דערובא.** שערבו בו אתמול ערובי חצירות:

טול

והלכתא כרבא דמברך ואח"כ בוצע. פי' שלא יפריס הפרוסה מן הפת עד אחר הברכה ויש שנוהגין לברך ברכת המוציא קודם שיחתוך כדי שתהא הפת שלמה בשעת ברכה ואין המנהג נכון[א] לעשות (ב) דהוי היסח הדעת בין הברכה לאכילה ומיהו בשבת נכון להחמיר ולברך קודם שיחתוך שלא תמשמש ידו לבצוע קודם שתכלה הברכה שאז לא יהיה לו לחם משנה ובפרק שלשה שאכלו (לקמן מז.) מסקינן דבעינן עד שתכלה אמן מפי העונין שלא יבלע קודם ויש שמביאים ראיה שצריך לסיים הברכה קודם שיבלע מדתני רבי חייא בירושלמי אין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס והיינו משום שאם יפרוס קודם הברכה שמא תפול הפרוסה מידו ולא יוכל לאכול פרוסה אחרת שיבלע בלא ברכה אלא יצטרך לחזור (ג) ולברך ויש כאן ברכה לבטלה אבל אם [ב](לא) היה צריך לברך על כל הפת ולא יוכל לפרוס קודם הברכה אז אם תפול הפרוסה אינו מברך על פרוסה אחרת ויפטר בברכה ראשונ': **מברך** על הפתיתין ופוטר את השלמין. פירש"י אם הפתיתין והשלמין שוין יברך על איזה שירצה ואם הפתיתין גדולים צריך לברך על הפתיתין לפטור את השלמין ור' יוחנן אומר על השלמין מצוה מן המובחר אפי' אם הפתיתין גדולי' טפי ותימה א"כ סברא הפוכה דלרב הונא פתיתין שהם גדולים עדיפי ולר' יוחנן שלמין עדיפי ואין סברא לומר דפליגי בהפוך סברות ועוד תימה אמאי שינה בסמוך לשונו דנקט לשון פרוסה של חטין ע"כ פירש רבינו תם[ג] דמיירי בפתיתין גדולים ושלמים קטנים וה"פ אמר רב הונא מברך על הפתיתין כלומר אם ירצה והוא הדין על השלמין אם ירצה ורבי יוחנן אמר שלמין עיקר וכן הלכה כרבי יוחנן דהא רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן וכל שכן לגבי רב הונא שהלכה כמותו שהיה תלמידו של רב דדוקא באמוראי בתראי אמרינן הלכה כבתראי: **אבל** פרוסה של חטין ושלמה מן השעורים ד"ה מברך על הפרוסה של חטין. דחיטי עדיפי משום דאקדמיה קרא אבל פתיתין ושלמין ממין אחד אפילו יהיו הפתיתין מפת נקיה והשלמין מפת קיבר מברך על השלמין כדאיתא בתוספתא (פרק ד) שלמין דגלוסקאות ושלמין דבעל הבית מברך על השלמין דגלוסקאות פרוסה דגלוסקאות ושלמין דבעל הבית מברך על השלמין דבעל הבית פת כשר ופת של נכרי מברך על הכשר (תחלה) וכן אמרינן בירושלמי פת טהור ופת טמא מברך על הטהור אבל אם פת של נכרי חביב ונקי ופת של ישראל אינו חביב מברך לאיזה שירצה כדאיתא בירושלמי פת נקי טמא ופת קיבר טהור מברך לאיזה שירצה אבל רבינו שמשון צוה לסלק הפת לבן של נכרי מעל השלחן עד לאחר ברכת המוציא. שני שלמין ממין אחד אם אחד יותר נקי מברך על הנקי דחביב ליה טפי: **כתנאי** כו'. פירש רש"י חצי בצל גדול קרי חשוב לפי שיש בו יותר מבצל קטן שלם ולא נראה דהא לכאורה משמע דלהכי נקט חצי בצל גדול (ד) משום דיש בחצי בצל גדול כמו בקטן שלם ולא יותר ועוד דאם כן לא הוי דומיא דחשוב דגבי פרוסה של חטין דקאי עלה דהתם שוין ויש לפרש דכהדדי שוין הם אבל דגדול טוב יותר לאכילה מן הקטן ועוד פירש רש"י דמייתי תנאי אסיפא דמברך על הפרוסה של חטין ופוטר את השלמה של שעורים ומר סבר חשוב עדיף ומר סבר חטין דמקדמי בקרא עדיפי אבל א"א לפרש דחטין עדיפי משום שפת של חטין חשוב מפת של שעורים דהא פי' דבמין אחד פת נקיה ופת קיבר השלם עדיף: **ומר** סבר שלם עדיף. וא"ת מנא ליה הא (ה) אימא דחטין חשיבי טפי משום דאקדמיה קרא ויש לומר דהכי מדמה דהתם אע"ג דמסברא חשוב לכהן עדיף דכתיב (במדבר יח) בהרימכם את חלבו ממנו ואפי' הכי קאמר דשלם עדיף ה"נ נימא שלם עדיף מפתיתין של חטין אע"ג דאקדמיה קרא והדין עם רש"י שלא רצה לפרש כתנאי אפלוגתייהו דרבי יוחנן ורב הונא שהרי למאי דמפרש (ו) לרב הונא כשהן שוין מברך על איזו שירצה א"כ לא קפיד אחשיבות ולא אשלמות וא"כ מאי כתנאי איכא ולפר"ת נמי דפי' דמברך על הפתיתין גדולים אם ירצה ואי בעי בריך על השלמים קטנים אלמא לא חשיב ליה עדיף אלא כי הדדי נינהו לרב הונא וא"כ לא מצי קאי כתנאי אפלוגתא דפתיתין: **כל** היכא דאיכא כהן כ"ע לא פליגי דחשיב עדיף. ונהי דלעיל קאמר פתיתין גדולים ושלמים קטנים דמברך על השלמים היינו דוקא לברכה דלא איכפת ליה שיברך בגדול דלמה יברך בגדול הואיל ואינו נקי מזה אבל גבי נתינה לכהן איכא נפקותא דיתן לו הגדול החשוב טפי דניחא ליה: **מניח** פרוסה בתוך השלמה ובוצע. פירש רש"י ובוצע לשתיהן או בוצע לשלמה בלבד והיינו ע"י שניהן דכיון שהניח הפרוסה תחת השלמה נראה כמו שבוצע נמי אפרוסה ודוקא בוצע לשלמה אבל לא רצה לפרש ובוצע לאיזה מהן שירצה או לפרוסה או לשלמה דמדקאמר לתוך השלמה משמע דהשלמה עיקר ולפי' רש"י ה"פ ירא שמים יוצא ידי שניהם כדרב הונא וכדר' יוחנן בפתיתין ושלמה ולפי' ר"ת לא מצינו לפרש הכי דקאי אפתיתין שהרי אינו צריך לעשות כן אלא יברך על השלמה ודי בכך לכ"ע דאפילו רב הונא לא קאמר אלא על הפרוסה אם ירצה אבל פשיטא אם בירך על השלמה יצא ונראה [ז]לפירוש ר"ת שניהם קאי אשני לחמים אפרוסה של חטים ושלמה של שעורים: **הכל** מודים בפסח שמניח הפרוסה בתוך השלמה ובוצע מאי טעמא לחם עוני כתיב. משום דכתיב לחם עוני מניח הפרוסה תחת השלמה ונראה כבוצע על הפרוסה ומ"מ אין לבצוע כי אם על השלמה ועל הפרוסה יברך על אכילת מצה וכורכים ואוכלים משתיהן יחד כדי שיהא נראה כבוצע על הפרוסה וכן המנהג אבל אין לעשות המוציא וגם על אכילת מצה מן הפרוסה דהוי כעושה מצות חבילות חבילות ונראה לי דהא הוי ברכה של נהנין ואינם נקראים חבילות חבילות דהא אקידוש מברכים קידוש וברכת היין ורבינו מנחם[ד] מווינ"א היה רגיל לעשות הכל על הפרוסה ואין השלמה באה כי אם בשביל לחם משנה והר"י היה רגיל לברך תחלה ברכת המוציא על שתיהן קודם שיבצע ואחר כך מברך על אכילת מצה ובוצע משתיהן אחר כך ואין זה חבילות מאחר שהיה עושה על שתיהן ופעמים מפיק הר"י נפשיה מפלוגתא ולא היה רוצה לשנות המנהג והיה מברך על השלמה תחלה המוציא והיה בוצע קצת ולא היה מפרידה עד שיברך על הפרוסה על אכילת מצה ובוצע משתיהן יחד:

הכא

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' ג סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף א:

מז ב מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע או"ח סי' קסח סעיף א:

מח ג מיי' פ"ה מהל' תרומות הלכה ב:

מט ד מיי' שם הלכה א:

נ ה מיי' פ"ז מהלכות ברכות הלכה ד סמג עשין כז טוש"ע שם:

נא ו מיי' פ"ח מהל' חמץ ומצה הלכה ו טוש"ע או"ח סי' תעה סעיף א [רב אלפס כאן ובפ' ע"פ דף קנו פ"ג]:

נב ז ח מיי' פ"ז מהל' ברכות הל' ד ופ"ל מהל' שבת הל' ט סמג עשין כט טוש"ע או"ח סי' רעד סעיף א [רב אלפס כאן ובשבת פט"ו דף מ"ו. ובע"פ דף קנו]:

נג ט מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' ג טוש"ע שם סעיף ג [וסי' קפו סעיף א בהגה]:

י [טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' ב בהגה]:

◆

רבינו חננאל

איתמר הביאו לפניו פתיתין ושלמין אמר רב הונא מברך על הפתיתין ופוטר את השלמין ורבי יוחנן אמר שלמין מצוה מן המובחר. והלכה כר' יוחנן. תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק מניח פרוסה של חטין ושלימה של שעורים וכו'. אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע מאי טעמא לחם עוני כתיב. הכל מודים בפסח שכתוב בו לחם עוני, שמניח פרוסה לתוך שלמה, ובוצע בפרוסה כמו העני שאין לו לחם שלם ובוצע בפרוסה. ודרשינן נמי לחם עוני, דלא ליבצע אתרתי כשאר ימים טובים, אלא יבצע מתרתין שלימין דצריך בשבת וימים טובים. דנקיט תרתי ובוצע חדא. ואי נקיט תרתי ובצע אחרא, או בצע אתרווייהו, או אפילו בצע כוליה שירותיה מניידו, עבר שפיר.

מסורת הש"ס

א) תרומות פ"ב מ"ה, ב) תרומות פ"ב מ"ד [מנחות נה.], ג) [שבת קיז.], ד) שבת קיז:, ה) כתובות נו:, ו) שבת שם, ז) עי' מהרש"א ומהרש"ל, ח) [ונראה דגרי' לר"ת שניהן וקאי לשני כנ"ל].

◆

תורה אור השלם

1. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: דברים טז ג

2. וַיְהִי בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לָאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָּל נְשִׂיאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: שמות טז כב

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' בוצע וגומר כל: (ב) תוס' ד"ה והלכתא וכו' לעשות בין דהוי היסח: (ג) בא"ד אלא יצטרך לחזור. נ"ב דקאי בירושלמי היכא דצריך לתרומתא לאיכליה ונפל מידיה וכו' ועי' תוס' לעיל בדף זה בד"ה בלר ליה: (ד) ד"ה כתנאי וכו' נקט חצי בצל גדול. נ"ב פי' דהו"ל לומר אבל לא גדול שלם לאיזו צריך נקט חצי: (ה) ד"ה ומר וכו' הא איכא למימר דחטין: (ו) בא"ד למאי דמפרש רש"י לרב הונא דכשהן שוין:

◆

גליון הש"ס

גמ' א"ל שלמן. מליצה עם זה בסוף מגילת רות ושם הוא מלא ו"ו:

◆

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"יש כתב, ולא ישר בעיני רבינו שחושבו יותר הפסקה שיאחר לחתוך הלחם וישהה בין ברכה לאכילה. ב. בתוס' ר"יש כתב, אבל למנהגינו לא היה צריך לחזור ולברך כיון שלא פירס קודם הברכה ואם תפול הפרוסה מידו ויפרוס פרוסה אחרת נפטר מברכה ראשונה. ג. בתוס' ר"יש כתב. ע"כ פי' ר' יעקב בתשובתו דגרסי' בספרים שלנו הביאו לפניו פתיתים גדולים ושלמים קטנים. ד. בתוס' ר"יש כתב. והה"ר מנחם מווינ"א היה מברך ברכת המוציא ועל אכילת מצה על הפרוסה ובשלימה לא היה נוגע כלל דאינה אלא משום לחם משנה ואמרי' מה דרכו של עני בפרוסה.

◆

מוסף רש"י

כל מקום שיש כהן תורם מן היפה. שהכהן יאכלם מיד. תאנים יפין ואין מתקיימין, גרוגרות מתקיימין ואין יפין (מנחות נה.). יוצא ידי שניהן. עביד כתרוייהו (שבת סא.). לבצוע. ברכת המוציא (שם קיז:). דנקיט תרתי. אוחז בידו (שם). הוה בצע אכולא שירותא. פרוסה גדולה, ודי לו בה לכל הסעודה ולכבוד שבת ונראה כמחבב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה (שם). כי הוה מתרמי להו ריפתא דעירובא. פעמים שהעירוב ככרות ופעמים ככרות לאחד משאר בני אדם (שם).